

ΤΟ ΧΑΙΡΕ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΟΛΟΛΥΣΑΤΕ ΝΥΝ ΕΠΙ ΜΟΔΠΑΙΣ
ΑΙΣΧΥΛΟΣ (Εὐμενίδες)

Μ' ἔκραξες ; ἔρχομαι ἀπὸ πέρα,
Χαίρε ! Σ' ἐσὲ τὸ χαίρε, ὦ πλάστη καὶ ὦ πατέρα !
Εἶμαι ἢ βασίλισσα τῆς Τέχνης, εἶμαι ἢ Τραγωδία,
Στῆς παναρμονικώτατης Ἀθῆνας τὸν ἀέρα
"Ὅλα εἶναι σαν ἀγάλματα, βλαστάρια ἐνδὸς Φειδία,
"Ὅλα καὶ τὰ κατὰ τοῦ νοῦ, σὰν τὰ κατὰ τῆς πλάσσης"
Καὶ μέγα σὲ ὄλα ἕνας. Ἐσὺ δὲν εἶσαι γιὰ νὰ μοιάσης
Τοῦ λόγου ὑψώναςαι Ὀλυμπος καὶ Καυκάσος μαζί,
Καὶ σα Θεὸς ποῦ μὲ τὴν τριάντα ἐνεργεῖ,
Στὸ μεγαλόπρεπο ἄπλωμα τῆς θάλασσας τοῦ Ὀμήρου
Τὴν τρικυμία τὴν τραγικὴν ξυμπᾶς κ' ἐνδὸς οὐραίου
Τιτανικὴ ὕσπαράζει ἀνατραχίλια.
Καὶ τὰ φτερά τοῦ λογιμοῦ καὶ τῆς καρδίης τὰ φύλλα,
Βογγαίει τῆς Μοίρας τὸ αἰνίγμα, κλαίει τῆς ψυχῆς τὸ
[κλάμα,

Θεοὶ μὲ ὑπέθεους θνητοῦς
Μάχονται κ' ἀστραποβροντῶν στὸ λυρικό σου δράμα
"Ἀτλάντας μέσα του ἕνας νοῦς βαστάει τοὺς οὐρανοὺς.
Τῆς Τέχνης εἶμαι τὸ ἀνθίσμα τὸ ὑπέρτατον ἐγώ.
"Ἀπὸ τὸν κόσμον ἰέρεια γυρίζω στὸ ναό.
Δὲν ἦρθα ἀπὸ τὰ γνώριμα ἱερά τῶν Ἑλικῶνων,
Σὰν πρῶτα γύρω μου εἰ ἀρχαῖοι δὲν κελαῖθῶνε Μῦθοι,
"Ὁ δρόμοι μακροτάξιδοι στάλλάγματα τῶν αἰῶνων !
"Ἀπὸ τὸ βάρβαρο ἐρχομαι, γυρίζω ἀπὸ τὸ Σκύθη.
Χειμῶνες τῆριξαν ἀλλοῦ τὸ πλάνο μου καράδι,
Σοφία ἢ ἀττική θεὰ φέγγει μακρὰ στὰ ξένα,
Καὶ μ' ἔπυρε κ' ἐρωτικά μὲ χάιδεψαν ἐμένα
Λατῖνοι, Φράγκοι, Γερμανοὶ καὶ Βρετανοὶ καὶ Σλάβοι.
Καὶ οἱ Σαίξπηρ καὶ οἱ Κορνῆλιοι καὶ οἱ Καλδερων καὶ
[οἱ Γκαίτε

Μὲ τὸ δικό μου τὸ καμῶ, μὲ τὸ δικό μου γάλα
Τάναθρεψαν τὰ ὠραῖα τοὺς παιδιὰ καὶ τὰ μεγάλα
Μὰ ὅ, τ' εἶναι μέγα, μέγα εἶναι, γιὰτὶ ἀπὸ Σὲ κρατιέται !
"Ἀνθίστα στὴν Ἀνατολὴ καὶ πέρασα στὴ Δύση.
Χίλιων ἀλλόφυλων ψυχῶν πόλεμους, πόθους, μίση
Τάναθρεψεν ὁ λόγος μου καὶ τὸ παιγνίδισμά μου.
Μὰ ἢ ξενιτιά μου τάλλαξε καὶ γλώσσα καὶ θεωρία μου.
Καὶ σὸν ποτάμι ὄλο νερὰ γλυκόποτα καθάρια,
Μοῦ παίρνει ἀπ' ἄλλες ρεματιές κ' ἀπ' ἄλλα κεφαλάρια,
Κ' ἀπ' τὴ βαθεῖα τοῦ κοίτη βγαίνει,
Πλάταινει, ἀλλάζει, καὶ θολὸ καὶ ξέχειλο πηγαίνει.
Θάλασσα, πλάτυνα, ἀλλάξα, πλημμύρισα καὶ πῆρα
Κ' ἀντάμωσα λογῆς δεινὰ, κ' εἰδεία κάθε μοῖρα,
Καὶ πλάϊ μὲ τὸν ἡμίθεο κ' ἀγνάντια ἀπὸ τὸ Ρῆγα
"Ἐστῆσα ἐγὼ τὸν ἄνθρωπο τὸ λαϊκό, καὶ πῆγα
Κ' ἔφερα ἐγὼ τὸν ἄνθρωπο τὸν ταπεινὸ, καὶ πάλι
Τὸ φωτιστέμνο ἐθαλα τριγύρω στὸ κεφάλαι
Τοῦ ἀπλοῦ θνητοῦ καὶ σιγαλοῦ καὶ ἀγνώριστου,
[καὶ εἶπα

Κάθε ἄνθρωπος ποῦ ἀλύγιστος τὸν ἀψηφᾷ τὸ γύπα,
Σὰν Προμηθεὺς εἶνε κ' αὐτός, μ' ὅποιο ὄνομα μού
κάνει.

ἄνοιξες. Εἶναι γυναικὸς γράψιμο, τὸ βλέπω καὶ πρασίνισες
μόλις τὸ διάβασες. Φέρε... θέλω νὰ δῶ... ἀστρατε !
"Ὁ ἄντρας Νά, ὄριστε τὸ λοιπόν, καμάρωσε το. Εἶ-
ναι ὁ λογαριασμός τῆς ράφτρας σου.

Γιάνκος. Ξέρεις, μητέρα, ἡ καινούργια μας ἡ δου-
λίτσα ἡ Μαρία συγγενέσει μὲ τὴν ἄλλη μας τὴ δουλίτσα
τὴν Ἑλένη.

Μητέρα. Καὶ πῶς τὸ ξέρεις ;
Γιάνκος. Γιατὶ ὁ πυροσβέστης ποῦ περνᾷ μπροστὰ
ἀπὸ τὸ σπίτι μας εἶταν ξιδερός τῆς Μαρίας κ' εἶναι καὶ
τῆς Ἑλένης.

ΤΟ ΙΔΑΝΙΚΟ ΤΟΥ ΝΙΤΣΕ

Μὲ τὴ δημοσίευσή τῆς μεταφράσεως τοῦ πολυ-
κροῦ κεφαλαίου τοῦ Ζαροτούστρα «Οἱ ἔξοχοι
ἄνδρες»* θεωρῶ καθήκον μου νὰ γράψω λίγες
γραμμές, πῶς ἀντιλαμβάνομαι ἐγὼ ἐδῶ τὸ πνεῦμα
τοῦ Νίτσε. Γιατὶ καὶ ξένοι καὶ δικοὶ μας ἀπὸ τὸ κε-
φάλαιο αὐτὸ ἔχουν βγάλει τὸ συμπέρασμα, αὐτοὶ ὁ
Νίτσε εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ ἔκφραση τῶν ἰδανικῶν ποῦ
ἐδημιούργησεν ἡ πολιτικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Μπί-
σμαρκ**.

Μοῦ φαίνεται πῶς κατεβάζει κανεὶς τὸ γενικὸ
πνεῦμα τοῦ Νίτσε νὰ θέλῃ νὰ τὸ συναδελφώσῃ σὲ
ιδανικὰ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου ἀνθρώ-
που, ποῦ σὲ ὅλη τὴν ζωὴ τίποτε ἄλλο δὲν ἔβλεπε
στὸ κόσμον πέρα πέρα ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Πομερανῶν
στρατιωτῶν. Ἐνῶ τὸ πνεῦμα τοῦ Νίτσε, μεταμορ-
φωμένο σιτοῦ Ζαροτούστρα τὴ μορφή, ἀνήσυχος γυρ-
νάει ὄλο τὸν κόσμον, κοιμᾶται πάνω στὰ βουνὰ μὲ τὰ
θεοῖα, διαβαίνει ποτάμια, ἀνεβαίνει τὰ ὑψηλότερα
δέντρα, γίνεται νυχτοφέλακας σὲ κοιμητήρια, κ' ἕνα
πρᾶμα μονάχα γυροῦναι ἡ ψυχὴ του, ἕνα πρᾶμα
μονάχα ποθεῖ καὶ λαχταρεῖ, νὰ δῇ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀν-
θρώπου τέλεια, καὶ γεμάτη ἀπὸ καλωσύνη. Ἐνῶ
ὅπως εἶναι τόρα, λέει, εἶναι ἕνα κουβάρι ἀπὸ φιδία.

"Ἄν μελετήσῃ κανεὶς κατὰ τὰ σχετικὰ αὐτὰ κε-
φάλαια καὶ καθίσει καὶ σκεφτεῖ κομμάτι πῶς βαδιά,
θὰ δῇ πῶς ὁ σκοπὸς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νίτσε δὲν
εἶναι ἡ Δύναμις, ἀλλὰ ἡ Καλωσύνη. «Περισσότερο,

* Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ δημοσιεύθηκε, κατὰ λήθος, δυὸ
φορὲς στὸ «Νουμά». (φύλλ. 53 καὶ 64).

** Κριμπύση : Διονύσου διθύραχοι τοῦ Νίτσε. πρό-
λογος.

λέει, ἀπὸ σένα, δυνατὴ, θέλω καλωσύνη». Ἡ δύναμις
εἶναι τὸ μέσον. Σὲ θέλει νάσαι δυνατός, μὰ ὄχι
γιὰ νὰ σπάξῃς μὲ τῆς δυνατὲς γροθιές τὰ μου-
τρα τοῦ πλησίον σου ἀλλὰ Μπίσμαρκ, ὅπως
πολλοὶ νομίζουν, κ' εἶσι νάχῃς τὴ νίκη καὶ
τὴν ὑπεροχή. Ἀλλὰ θέλει ἀπὸ σένα δύναμις γιὰτὶ
μὲ τὴν δύναμή σου θὰ μπορῇ νὰ ἐξελέγῃ τὴ Καλω-
σύνη σου.

"Ἐὰν σήμερον δὲν κάνεις τὸ κακό, δὲν τὸ κά-
μνεις, ὄχι διότι εἶσαι καλός, ἀλλὰ διότι δὲν ἔχεις
τὴ δύναμις νὰ τὸ κάμῃς. "Ὅταν ἔχῃς ὅλη τὴ δύναμις
νὰ κάμῃς τὸ κακό, καὶ δὲν τὸ κάνεις, τότε εἶσαι
τέλειος. Τότε ἡ ψυχὴ σου εἶναι γεμάτη ἀπὸ καλω-
σύνη. Εἶσαι ἐκεῖνος ποῦ οὐνευρέθηκε καὶ γυροῦναι νὰ
δημιουργῇ τὸ γενικὸν πνεῦμα τοῦ Νίτσε, εἶσαι τοῦ
Ζαροτούστρα ὁ ὑπεράνθρωπος.

Μιά φορὰ μονάχα ἀζιώθηκε ὁ κόσμος νὰ δῇ
τὸν ὑπέροχον αὐτὸν ἄνθρωπον. Ὅταν, τόσο νέος,
καὶ τόσο δυνατός, μ' ὅση δύναμις μπορεῖ νάχῃ ἕνας ἄν-
θρωπος ποῦχαι σὴν ἐξουσία του ὅλη τὴν οἰκουμένη,
ἦσαν καὶ τοῦ εἶπαν, πῶς ἡ γυναῖκα ἡ ὁμορφότερη
τῆς Περσίας, ἡ σύζυγος τοῦ ἐχθροῦ του, μὲ τῆς πα-
νώρης κόρες τῆς εἶναι πλησίον του καὶ εἶναι σὴν
διάθεσή του. Αὐτὸς ποῦχαι ὅλη τὴν δύναμις νὰ κάμῃ
τὸ κακὸ καὶ νὰ κουρελιάσῃ τὴν τιμὴν τοῦ ἐχθροῦ του,
δὲν ἠθέλησε κἄν νὰ τῆς ἰδῇ γιὰτὶ ἡ ψυχὴ του ἦταν
γεμάτη καλωσύνη, ἠθικὴ.

Ἀνοιχῶς τὸν ὑπεράνθρωπον αὐτὸν μόνο γιὰ
μιά στιγμή τὸν εἶδεν ἡ ἀνθρωπότης, γιὰτὶ κ' αὐτὸς
κατόπιν ἄλλαξε.

Τοῦ Νίτσε τὸ πνεῦμα δὲν τὸ βλέπω ἐγὼ ὅπως
οἱ ἄλλοι νὰ πλανᾶται μέσα σὲ σκοτεινὰ τῆς πατρι-
δας του ρουμᾶνα· τὸ ἐναντίο, πάντα τὸ βροσκοῦ νὰ
πλανᾶται ἢ ἀνάμειοι σὴς Ὀλυμπίας τὴ γυμνασμένη
δύναμις καὶ Ὁμορφιὰ ἢ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὴν τὴ στέγη
τοῦ Παρθενῶνα. Διότι φαίνεται ὅτι τοὺς ἀνθρώ-
πους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοὺς εὗρισκε πλησιέστερους
μὲ τὰ ἰδανικά του. «Θὰ προτιμοῦσα, λέει, νάμωνα
ἐργάτης μὲς στὸν Ἄδη, καὶ νὰ δουλεύω σὴν σκιά
τῶν περασμένων χρόνων».

Δύναμις, Ὁμορφιὰ καὶ Καλωσύνη εἶναι τὸ ἰδα-
νικὸ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νίτσε. Ἰδανικὸ γεμάτο
ἀπὸ φῶς.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

κ. Χρηστομάνου ; Μὴ ζαλιζεστε· εἶναι ὁ κεραυνός,
τ' ἀστραπελεῖ δὴλ. πούριξεν ὁ Δίας ἀπάνω στὸν
Καπανέα ποῦ ἀνέβαινε σὲ τείχη.

... καθ' αὐτοῦν

δικρατεῖς λόγχας στήσαντ'... (Σοφ. στ. 145-6)

... ἐστήσανε τις διπλοδύναμες λόγχες
κατ' ἐπάνω τους (Χρηστ.).

Τὸ «δικρατεῖς» τὸ μεταφράσει «διπλοδύναμες».
Φαίνεται ὅτι ὁ κ. Χρηστομάνος μεταφράζοντας εἶχε
μπροστὰ του μονάχα τὸ λεξικὸ τοῦ κ. Ζαλούχου·
ἀλλοῦ δὲν ξηγιέται τὸ πρᾶμα, ἀφοῦ μονάχα αὐτὴ τὴ
σημασία δίνει σὴν λέξη ὁ κ. Ζαλούχος, ἐνῶ ἡ λο-
γικὴ μᾶς λέει, ὅτι ἐδῶ τὸ «διπλοδύναμες» δὲ θὰ
πεῖ τίποτα. Μὲ τὸ «δικρατεῖς» ὁ καθημένος ὁ Σοφο-
κλῆς θέλει νὰ πεῖ τις λόγχες, ποῦ κ' οἱ δυὸ ἦσαν δυνα-
τές. "Ἄλλοι ξηγᾶνε «δικοπες».

"Ὅτ' οὖν ἐκεῖνοι πρὸς διπλῆς μοίρας μίαν
καθ' ἡμέραν ὄλοντο ...

πληγέντες αὐτόχειρι σὺν μιάσματι.
(Σοφ. στ. 170-3)

Τώρα κ' οἱ δυὸ χηρήκαν
μὲ τῆς αὐτοχειρῆς τὴν ἀμαρτία (Χρηστ.).

Τί πιστὴ καὶ χαριτωμένη ἀλήθεια μετάφραση !
Πόσο τὸν κατάλαβε τὸν Σοφοκλῆ ὁ κ. Θεατρώνης !
«Ὁλοντο αὐτόχειρι σὺν μιάσματι» ὄλα τὰ λεξικά κ'
ὄλα τὰ σχόλια λένε πῶς θὰ πεῖ «σκοτώθηκαν ὁ ἕνας
ἀπ' τὸν ἄλλο». Καὶ λέει τὸ σκοτωμὸ αὐτὸν ὁ Σο-
φοκλῆς «μιάσμα» γιὰτὶ σκότωσεν ὁ ἀδερφός τὸν
ἀδερφό.

Τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω (Σοφ. 183).

Ὅστε νὰ τὸν λέω δὲν θέλω (Χρηστ.)

Μ' ὄλα αὐτὰ τὰ «λέει» ὁ Σοφοκλῆς δὲ θέλει νὰ
πεῖ πῶς δὲ θέλει νὰ τὸν λέει παρὰ πῶς «δὲν τὸν
λογαριάζω καθόλου».

"Ἢδ' ἐστίν ἡ σώζουσα (ἡ πόλις δηλ.) καὶ
[ταύτης ἐπι

πλέοντες ὀρθῶς τοὺς φίλους ποιούμεθα.
(Σοφ. στ. 189-190).

"Ὅταν ἡ πολιτεία εἶναι ὀρθή

Ἔμεῖς κολυμπᾶμε σὲ νερά.

Βγάνετε κάνα νόημα ἀπ' τὴν μετάφραση ; Κι'
ὅμως ὁ Χρηστομάνος γιὰ νὰν τὰ γράψῃ αὐτὰ θὰ πεῖ
πῶς βγάνει. Αὐτὸς βέβαια μπορεῖ νὰ βγάλει καὶ ψά-
ρια ἀφοῦ κολυμπᾶει, ἔστρωντας καὶ νὰ μὴν εἶναι πε-

σμένη ἡ πολιτεία του. Κολύμπι δὲν ξέρω μὰ ὅσο
γιὰ νὰ βγάλω τέτοια μαργαριτάρια μπορῶ καὶ παρα-
μπορῶ νὰ κάμω βουτιές χωρὶς τὸ φόβο νὰ πνιγῶ.

πόλις τῆδ' ἐκεκήρυκται (Σοφ. στ. 203).

"Ἐκραξάσ' ὅλη τὴν πόλη (Χρηστ.).

Αὐτὸ θὰ πεῖ μετάφραση κατὰ λέξη : Νὰ κραζεῖ
ὁ Κρέοντας σ' ὅλη τὴν πόλη. Ἀδιάφορο ἂν ὁ Σο-
φοκλῆς μὲ τὸ «ἐκεκήρυκται» θέλει νὰ πεῖ, πῶς δια-
καλήθηκε, πῶς ἐβγήκε προκήρυξη. Ἀδιάφορο ἂν σή-
μερα τὸ κράζω τῶχουμε σὴν σημασία τοῦ φωνάζω
γι' αὐτὸ καὶ λέμε «ποῖόν κραζεῖς ; κραζέ τον ἐκεῖνο,
ἄμα μὲ θέλεις κραζε μου νάρθῶ κτλ.».

Πῶς ἂν σκοποῖ νῦν εἶτε τῶν εἰρημένων;
(Σοφ. στ. 215).

Νὰ φυλάξτε σκοπὸ γιὰ ὅσα σὲς εἶπα (Χρηστ.)

Τί θὰ πεῖ νὰ φυλάξτε σκοπὸ ; Θὰ πεῖ ὅτι αὐτὰ
δὲν εἶναι ἐλληνικά, ὅταν δὲ νοιώθει κανένας τί γρά-
φει. Ἐδῶ ὁ Σοφοκλῆς θέλει νὰ πεῖ : «Τώρα πῶς θὰν
τὰ φυλάχτε, ἢ πῶς δὲν θὰ τὰ παραμελήσετε αὐτὰ
ποῦ σὲς εἶπα».

... οὔτε του γενῆδος ἦν